

Prizonizáció, elidegenedés, börtönártalmak, a hosszú időre elzárt fogvatartottak szemszögéből vizsgálva - Nemzetközi kutatások tükrében

FEKETE Márta¹

A prizonizáció fogalmát Donald Clemmer börtönszociológus 1940-ben alkotta meg. A szó arra a folyamatra utal, ahogyan a büntetését töltő egyén, a zárt intézetben töltött idő előrehaladtával átveszi annak erkölcsét, gyakorlatait, szokásait, kultúráját. Clemmer véleménye szerint bizonyos mértékig minden fogvatartott érintett a prizonizációs folyamatokban, ám a mérték minden esetben függ a büntetés előtt élt élet minőségétől: a kapcsolatok milyenségétől, mélységétől, intenzitásától, és attól is, hogy ezek milyen módon maradnak meg az elítélt életében. A büntetés hossza másik jelentős tényezőként van jelen a prizonizációs folyamatokban, hiszen a hosszabb idejű büntetés sérülékenyebbé teszi az egyént a börtönártalmakkal szemben. A prizonizáció mértéke nemcsak annak fokmérője, hogy az egyén szabadulása után hogyan boldogul a társadalomban, hanem benti élete minőségének is, megküzdésének, együttműködésének.

Jelen tanulmányban a Szerző azokból a nemzetközi szakirodalmakból nyújt áttekintést, amelyek a fenti jelenséggel a büntetés hosszának, tehát a nagytartós fogvatartottnak az összefüggésében foglalkoznak. A depriváció, az elidegenedés, a lelki-mentális egészség, az öngyilkossági rizikó feltárása mellett arra is igyekszem rávilágítani, hogy az elzárva töltött időnek akár pozitív hozadékai is lehetnek a fogvatartott életében.

Kulcsszavak: prizonizáció, elidegenedés, börtönártalmak, büntetés-végrehajtás, motiváció

¹ Fekete Márta tanársegéd, Nemzeti Köszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, Rendészeti Magatartástudományi Tanszék; doktori hallgató, Nemzeti Köszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola. Márta Fekete Assistant Lecturer, University of Public Service Faculty of Law Enforcement, Department of Behavioural Sciences in Law Enforcement; PhD student, University of Public Service Doctoral School of Police Sciences and Law Enforcement.

E-mail: fekete.marta@uni-nke.hu, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3510-901X>

1. Prizonizációról, elidegenedésről, börtönártalmakról

Donald Clemmer börtönszociológus 1940-ben *prizonizációként* definiálta azt a folyamatot, amelynek során az egyén „többé-kevésbé átveszi a fegyintézet társadalmi gyakorlatait, erkölcsét, szokásait és általános kultúráját”.² Az elmélet arra készítette a gondolkodókat, hogy a fogvatartotti társadalomra irányítsák a figyelmüket. Clemmer szerint mindegyik fogvatartott prizonizálódik, ám annak mértéke több tényező függvénye. A büntetés hossza például számottevően befolyásolja annak esélyét, amennyire az elítélt „sérül” az elzárás ideje alatt: hosszabb büntetés alatt az egyén jobban ki van téve a prizonizáció ártalmainak. A prizonizáció mértéke fokmérője lehet a fogvatartott későbbi reintegrációs esélyeinek, de nemcsak az egyén felől nézve problematikus, hanem a rendszer szempontjából is, hiszen az idő előrehaladtával a börtön belső kódrendszerének integrálásával a fogvatartott lojalitása fogvatartott társai iránt megnő, míg a személyi állományt ellenséggént kezdi értelmezni, a kinti társadalom – amely őt kivetette – „utolsó” képviselőjeként.³

Kevésbé esnek a prizonizáció hatása alá például azok a fogvatartottak, akik jó társas kapcsolatokat és megbecsültséget tudhattak magukénak bekerülésük előtt és ezek büntetésük alatt is megmaradnak, akik rövidebb időt töltenek a börtönfalak között.⁴ Ezenkívül a személyi állománnyal kialakított kapcsolat is jelentősen befolyásolhatja a folyamatot.⁵

A habituáció börtönbeli folyamatairól beszélve nem kerülhető ki Melvin Seeman 1959-ben közzétett munkája, az *On the Meaning of Alienation* sem, amelyben az elidegenedés öt fázisát mutatja be. Ezek a következők:

- hatalomnélküliség: a(z addig megszokott) kontroll hiányát is érthetjük alatta;
- jelentésnélküliség: az egyén bizonytalanná válik azzal kapcsolatban, mit és hogyan *szabad hinni*; részvétele a döntéshozási mechanizmusokban lecsökken;
- normanélküliség: minden, amiben az egyén addig hitt, semmissé válik, a korábban használt viselkedési mintázatok már nem érvényesek;
- izoláció: az egyén eltávolodik a társadalomtól, annak céljai, hiedelmei számára egyre kevésbé rendelkeznek jelentéssel;
- én-elidegenedés.⁶

Gresham M. Sykes szerint a börtönártalom a fizikai brutalitás humánus alternatívájaként tekinthető. A börtönfalak nem kizárólag arra hivatottak, hogy a szökést meggátolják, hanem ennél sokkal mélyebb jelentésük van: büntetesként, elrettentésként

² Donald Clemmer: *The prison community*. New York, Rinehart and Co., [1940] 1958. 299.

³ Clemmer (1958) i. m. 299.

⁴ Clemmer (1958) i. m. 697–698.

⁵ Pl. Werner Gruninger: Criminal maturity, prison roles and normative alienation. *Free Inquiry in Creative Sociology*, 3. (1975), 1. 45–50.; Barry Schwartz: Pre-institutional versus situational influence in a correctional community. *Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science*, 62. (1971), 4. 532–543.

⁶ Melvin Seeman: On the meaning of alienation. *American Sociological Review*, 24. (1959), 6. 783–791.

szolgálnak, ám a javulás lehetőségét is magukban hordozzák. Sykes felosztása szerint a börtönártalmak a következők:

- a szabadságtól való megfosztottság: a legnyilvánvalóbb ártalom, utal a falak közé bezártságra és az intézmény szabályainak való megfelelésre, amely a szabadságvesztés analógiája is;
- a javaktól való megfosztottság: mint az életminőség szintjének (egyik) mérője, és ezek hiánya;
- a heteroszexuális kapcsolatoktól való megfosztottság: testi és lelki megfosztottság egyaránt értendő alatta;
- az autonómiától való megfosztottság: utasítások, parancsok tömkelege, önálló döntések hiánya, a folyamatos kontroll érzése;
- a biztonságtól való megfosztottság.⁷

2. A 21. század börtönének kihívásai

A 21. század börtöne más, mint pár évtizeddel ezelőtt. Több tanulmány is utal arra (Crewe, 2007, 2011),⁸ hogy a börtön által okozott ártalmak milyen átalakulásokat mennek keresztül. A büntetőhatalom humanizálódásának folyamata, bár pozitívnak és progresszívnak mondható, mégsem egyenlő a börtönártalmaknak az intézetekből történő eltűnésével, ezek a gondolatok Sykeséra rimelnek. Crewe szerint bár korábban gyakoribb volt a fizikai erőn alapuló hatalomgyakorlás, és az állomány ezirányú képzésével ez csökkenőben van, azonban ugyanúgy lehet bántani „papír alapon” is. Tehát az erőjátékok most már inkább fejben dőlnek el, mint izommal. Ahogy Crewe egyik megkérdéztette fogalmaz: „A toll hatalmas erővel bír manapság a börtönben.”⁹ Az enyhülési folyamat pozitívnak mondható tehát, mégis számos olyan tényező van, amely ártalomként nehezül a fogvatartottak vállára.

Egyfajta autoritás vagy hatalmi dinamika van jelen a pszichológusi munkában is, amelyet sok fogvatartott szintén a „papír és a toll hatalmának” minősít. Sok fogvatartott nem bízik a segítő szakember szaktudásában, és nem érzi azt sem, hogy őszinte érdeklődés lenne részükről az irányukban.¹⁰ Talán ez az ellenérzés idővel, és a szakember-fogvatartott kapcsolat alakulásával pozitív irányba változhat. Azonban számos elítélt éli azt meg, hogy ami számára személyes gond, probléma, az az intézményes keretben kockázattá redukálódik, vagyis a fogvatartotti kockázatelemzés folyamatában nem megoldandó életválság, hanem veszély lesz.

⁷ Gresham M. Sykes: *The society of the captives. A study of a maximum security prison*. Princeton, Princeton University Press, 2007.

⁸ Ben Crewe: Power, adaptation and resistance in a late-modern men's prison. *The British Journal of Criminology*, 47. (2007), 256–275.; Ben Crewe: Depth, weight, tightness: Revisiting the pains of imprisonment. *Punishment and Society*, 13. (2011), 5. 509–529.

⁹ Crewe (2007) i. m. 261.

¹⁰ Ennek egyik oka természetesen lehet a leterheltség is, amely nem teszi lehetővé, hogy az egyéni foglalkozások valódi terápiás ülésekké váljanak.

Így a bizalmatlanság csak mélyül a szakemberi állomány és a fogvatartottak között, amihez – ebben a hatalmi kapcsolatrendszerben – jócskán tapad félelem is a segítő szakemberrel szemben.¹¹

Mindez abból a szempontból különösen érdekes, hogy abban az élethelyzetben, amikor a fogvatartott egyébként is javarészt magára hagyott, magára számíthat, a számára segítőként kijelölt szakemberi gárdát is szkepticizmussal, és nem a támogatás lehetőségével szemléli. Így valójában – feltételezések szerint – elkerülhetetlen a legalább kezdeti zárkózottság a fogvatartott részéről, ahonnan kemény munkába kerülhet a bizalmat (újra) elnyerni, holott ez a bizalom adja az alapját annak, hogy gyümölcsöző „közös munka” szülessen a fogvatartott és az állomány együttműködéséből. Miféle nagyon hiteles dolgozóra van szükség ahhoz, hogy ne érezze az elítélt azt, hogy nem nyílhatsz meg, hogy ő csak egy pipa egy rubrikában, egy szint egy kockázatelemzési skálán?

3. Börtönáltalmak hosszú idejű¹² elzárás alatt

Ha börtönáltalmakról beszélünk, nem szabad szó nélkül elmenni az azokat érintő hátrányok, nehézségek mellett, akiknek – büntetésük hosszából adódóan – életvitelszerűen kell berendezkedniük a börtönlétre. A már korábban is hivatkozott Crewe maga is több helyütt említi, hogy a nem látható ideig tartó szabadságvesztés mélyen gyökerező frusztrációkat, a jövőbe vetett hit megrogyását, a kilátástalanságot, és annak érzését hozza magával az egyén számára, hogy a bürokrácia uralja az életét.¹³

„A modern büntetőrendszernek kötelessége az elítéltebe ültetni azokat a készségeket és képességeket, melyek által nemcsak a tisztesség kerül az első helyre, de amelyek hozzá is segítik őt a társadalom állította követelményekhez történő adaptálódáshoz” – olvashatjuk a börtönnel szembeni elvárásokkal kapcsolatosan.¹⁴ Ennek a segítségnek egyik tényezője azon pszichológiai és pszichoszociális dinamikáknak a folyamatos értékelése és felülvizsgálata, amelyek a bebörtönzés során munkálkodnak, és a fogvatartottra hatást gyakorolnak.¹⁵

A hosszú időre elzárt fogvatartottakat érintő börtönáltalmakról már olyan korai gondolkodók is megosztották gondolataikat, mint Adolf Lukas Vischer orvos (1918), aki, az I. világháború után hadifoglyokon történő vizsgálódásait követően,

¹¹ Crewe (2007) i. m. Crewe megítélésére egyébként jellemző, hogy a börtön által ajánlott rehabilitációs programokról sem vélekedik túlságosan optimistán.

¹² A Bv. tv. hosszabb tartam alatt a 10 évet és ezt meghaladó időt tartja, e tanulmányban szintén a 10 évnél hosszabb időre szóló, illetve életfogytiglani és tényleges életfogytiglani szabadságvesztést értem alatta.

¹³ Crewe (2011) i. m. 509–529.

¹⁴ W. Doralt (1994), idézi R. Lapornik et alii: Long-term imprisonment leads to cognitive impairment. *Forensic Science International*, 82. (1996), 2. 122.

¹⁵ Lapornik et alii (1996) i. m. 122.

gyűjtőnéven, „szögesdrót kórnak”¹⁶ (*barbed wire disease*) hívta a hosszú évekre elzárt fogvatartottakat érintő ártalmakat.¹⁷

Érzelmi kiüresedés, gyengülő memória, a kezdeményezőkézség, proaktivitás hiánya mind-mind a romlásnak a jelei Taylor szerint, és hiába vannak ezzel a folyamattal tisztában a börtönökben dolgozók, és igyekeznek tenni ellene, szinte elkerülhetetlen a hanyatlás.¹⁸

„A változatosság nem csupán a fűszere az életnek, hanem a sava-borsa. Szükségünk van erre a folyamatos mozgásra, az érzékeknek, gondolatoknak, észlelésnek és érzelemnek a hullámzó játékára [...] ahhoz, hogy bármilyen formát is viselünk, ezt a formát a legjobban őrizzük, tartsuk meg a tapasztalásaink által.”¹⁹

Taylor felhívja a figyelmet arra, hogy a hanyatlás nem összekeverendő az intézményesüléssel. Habár a két folyamat nagyon hasonlít egymásra, míg az intézményesülés esetében egy, a börtön adta keretekben önmagát elképzelni tudó, azokban cselekedni képes, dependens elítéltről beszélhetünk, a hanyatlás útján elindult fogvatartott jellemzően inaktív, humortalan, letargikus, lassú.²⁰

Sok fogvatartott számára a börtön lehetőség is a megjavulásra. Ebben a folyamatban önmagában az intézmény is támogató lehet, vagy azon belül olyan állományi tagok, akik referenciaszemélyként szolgálnak az egyén számára. Crewe szerint számos elítélt „sommásan” gondolkodik saját magáról a börtönbeli korrektív folyamatok tükrében: *rossz ember voltam, megérdemlem a büntetésem, ám itt a lehetőség, hogy jó legyek*. Ennek folyományaként eltökélt szándékuk megmutatni a szereteteiknek, hogy igenis ott rejlik bennük a javulás lehetősége. A börtön tehát ebben az értelemben az önkorrekción és a morális számvetés közvetítőjévé is válik. Azoknak a fogvatartottaknak a körében, akik így tekintenek saját magukra és az intézetre, amelyben az éveiket töltik, sokkal népszerűbbek az önismeretet, személyes fejlődést propagáló programok, együttműködőbbek, és számos esetben elkülönítik magukat azoktól a társaiktól, akik nem ennyire elkötelezettek a változás mellett.²¹ Az érettségnek egy foka az, ahogyan ezek a fogvatartottak, nem valamiféle megfelelésből, hanem belső indíttatásból jutnak el arra az útra, ahol fejlődni, „jobbulni” akarnak. Habár Crewe vizsgálódásának egyik eredménye az is, hogy a magasabb státuszban levő fogvatartottak gyakran nem meggyőződésből, hanem manipulációból hajolnak meg a rendszernek, amely aktus számukra az erő és a megnyert bölcsességük manifesztációja.²² Véleményem szerint itt fokmérő lehet az elkövetett bűncselekmény is, hiszen egyes bűncselekménytípusokhoz, amelyhez eszeség, logika,

¹⁶ Saját fordítás.

¹⁷ Adolf L. Vischer: *Die Stacheldracht-Krankheit: Beiträge zur Psychologie des Kriegsgefangenen*. Zürich, Rascher & Cie., 1918.

¹⁸ A. J. W. Taylor: *Social isolation and imprisonment*. *Psychiatry*, 24. (1961), 4. 373–376.

¹⁹ Newman (1944), idézi Taylor (1961) i. m. 373.

²⁰ Taylor (1961) i. m. 373.

²¹ Crewe (2007) i. m.

²² Crewe (2007) i. m.

szervezőképesség, és nem „csak” fizikai erő szükségeltetik, önmagát magasabbra pozícionáló fogvatartott is tartozik.

3.1. A megfosztottság jelenségének kutatása

1978-ban és 1980-ban brit és amerikai börtönökben végzett nagyítéletes fogvatartottak körében kutatást Richards (1978) és Flanagan (1980). Az USA hosszútételesei között felvett vizsgálat az angol megismétlése volt, ám az eredmények egészen hasonlóan alakultak a két kontinens bűnelkövetői között. A prizonizációs ártalmakra alapozva mérte föl a pszichológiai stresszorokat a két kutató „probléma-rangsoroló” interjútechnika alkalmazásával (problémák, mint például a társas élet hiánya, szexuális kapcsolatok hiánya, apróbb luxusok hiánya stb.).

Az interjútechnika lényege az előfordulás és az intenzitás felmérése volt, ezt egy ötfokú skálán mérték. A feltett kérdésre a fogvatartottnak választania kellett az előfordulási gyakoriság tekintetében (soha/nagyon gyakran), majd a „soha” válasz kivételével adott válaszok esetében az intenzitást is azonosítania kellett, amilyen esélyekkel ezekkel a problémákkal megküzdeni képes (nagyon könnyen/nagyon nehezen).²³

A börtönkutatásokban célravezetőnek mondható az alkalmazott technika. Flanagan is beszámol róla, hogy nagyon minimális esetben kellett külön magyarázatot mellékelni a fogvatartottnak az interjúk menetét illetően, ez pedig igen nagy könnyebbséget jelent, hiszen egy börtönben felvett kutatás során egyes fogvatartottakkal nehezebb szót értenie egy kutatónak a kognitív képességek vagy az izoláltság hiánya miatt. Egy ilyen technikával ezek a buktatók kiküszöbölhetők.

A két kutatás eredményei egyébként megdöbbentő hasonlóságot mutatnak. A Richards által megkérdezett nagyítéleteseket leginkább aggasztó problémák főleg a szabadságkoncepcióval és a szabadságtól való megfosztottsággal kapcsolatosak.²⁴ Az amerikai kutatásban a leginkább aggasztónak vélt tényezők a társas élet hiányához köthetők.²⁵ A kutatást 2015-ben újból megismételték, és a lista csak nagyon minimális különbséget mutat a friss eredményeket figyelve, azonban egy új tényező is megjelenik, mégpedig a magánélet hiánya.²⁶

Az alábbi táblázatban egymás mellé helyezve a három kutatás eredményét, átláthatóbbá válnak a fókuszok a nagyítéleteseket érintő börtönártalmak tekintetében.

²³ Barry Richards: The experience of long-term imprisonment: An exploratory investigation. *The British Journal of Criminology*, 18. (1978), 2. 162–169.; Timothy J. Flanagan: The pains of long-term imprisonment. A comparison of British and American perspectives. *British Journal of Criminology*, 20. (1980), 2. 148–156.

²⁴ Richards (1978) i. m.

²⁵ Flanagan (1980) i. m. 148–156.

²⁶ Margaret E. Leigey – Michael A. Ryder: The pains of permanent imprisonment: Examining perception of confinement among older life without parole inmates. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 59. (2015), 7. 726–742.

1. táblázat: Richards (1978), Flanagan (1980) és Leigey–Rider (2015) kutatásának eredményei összehasonlítva. A táblázatban dőlt betűvel jelöltem azokat a faktorokat, amelyek azonosak, és ugyanazt a fontossági helyet is töltik be, míg álló betűvel az azonos jelenségeket jelöltem. Forrás: a szerző szerkesztése

Sorrend (1–5.)	Richards (1978)	Flanagan (1980)	Leigey–Rider (2015)
1.	<i>egy személy hiánya</i>	<i>egy személy hiánya</i>	<i>kényelmi termékek, apróbb luxusok hiánya</i>
2.	<i>hiábavalóság érzése</i>	<i>társas élet hiánya</i>	<i>társas élet hiánya</i>
3.	<i>szexuális frusztráció</i>	<i>szorongás a fogva tartást követő élet miatt</i>	<i>egy személy hiánya</i>
4.	<i>kényelmi termékek, apróbb luxusok hiánya</i>	<i>hiábavalóság érzése</i>	<i>hiábavalóság érzése</i>
5.	<i>társas élet hiánya</i>	<i>szexuális frusztráció</i>	<i>magánélet hiánya</i>

Flanagan egy évvel későbbi kutatásának fókuszában a hosszútételesek alkalmazkodási stratégiái, az általuk tapasztalt börtönártalmak álltak. Eredményei alapján elmondható, hogy a hosszútételesek megfosztottsága elsősorban az idő strukturalása jogának hiányát, a családtól való elszakíttottság érzését, az önbecsülés és önazonosság megtartásának képességét takarja. A megfosztottság érzése annál erősebb, minél hosszabb elzárási időről beszélünk a fogvatartott esetében.²⁷ Ugyan ebben az évben Rasch a fentiekhez hasonló ártalmakat azonosított a nagytételesek körében, ám egyúttal felteszi az égető kérdést is: vajon nem volna-e érdemesebb longitudinális kutatások keretében elemezni a változó viselkedéseket? Hiszen valamilyen változást mindannyian észlelünk az életünk során, érettebbek leszünk, bölcsőbbek, nyugodtabbak, toleránsabbak, esetleg keserűbbek, szomorúbbak, de mennyiben tér el ezeknek a változásoknak az üteme a „normális” életben a börtönbeli évek múlásához képest?²⁸

A kognitív képességek hanyatlásával is számos kutatás foglalkozik.²⁹ Ezek többsége azt mutatja, hogy az idő előrehaladtával az intelligencia ugyan kevésbé, viszont a memória vagy a koncentrációs képesség igenis hanyatlásnak indul. A kutatók mindegyike felhívja a figyelmet a kognitív funkciók ilyen irányú romlásának kezelésére, amelyben a korai felismerés és kezelés, illetve a különböző tréning- és tanulási programok alkalmazása lehet a kulcs.³⁰ Ugyanez a javaslat fogalmazódik meg az érzelmi stabilitás megőrzésére is.

²⁷ Timothy J. Flanagan: Dealing with long-term confinement. Adaptive strategies and perspectives among long-term prisoners. *Criminal Justice and Behavior*, 8. (1981), 2. 201–222.

²⁸ Wilfried Rasch: The effects of indeterminate detention. A study of men sentenced to life imprisonment. *International Journal of Law and Psychiatry*, 4. (1981), 3–4. 417–431.

²⁹ Rasch (1981) i. m.; K. J. Heskin et alii: Psychological correlates of long-term imprisonment. Cognitive variables. *The British Journal of Criminology*, 13. (1973), 4. 312–330.; Lapornik (1996) i. m. 121–127.; Elisabeth Dettbarn: Effects of long-term incarceration: A statistical comparison of two expert assessments of two experts at the beginning and the end of incarceration. *International Journal of Law and Psychiatry*, 35. (2012), 3. 236–239.

³⁰ Például munkáltatás, szabadidős programok széles kínálata, kapcsolatépítés lehetősége, optimális társas együttélést célzó programok integrálása.

3.2. Beilleszkedés, érettség, motiváció és a kapcsolatok alakulása

A meglévő motiváció, életerő ápolásában vagy az új ébresztésében a dolgozóknak is nagy szerepük van. Egyes kutatások némileg sötétebb képet rajzolnak a dolgozók „esélyeiről” ezen a téren. Ilyen például Flanagan vizsgálata, aki a két csoport kapcsolatát elemezve azt mondja, hogy a fogvatartottak nagy része megérti azt, hogy a személyi állomány csak a munkáját végzi, ám az elfogadás többnyire ennyiben ki is merül.³¹

Más kutatók vizsgálódásai szerencsére pozitívabb kimenetelűek: Rasch szerint az idő előrehaladtával egyre szelídül az a kép, amit a fogvatartott a személyi állományról a kezdetekben alkot. Annak ellenére, hogy az állomány egyértelműen a börtönt jelenti az elítélt számára, nem ritkán alakul ki róluk olyan vélekedés, mint nagylelkű, barátságos, őszinte és humoros, és ez minden esetben az idő hozadéka.³² Ezt a pozitív viszonyulást viszont elő is lehet idézni, ha a dolgozó idővel a bűnelkövetőn túl az embert is látja a fogvatartottban, és amint képessé válik arra is, hogy mélyről törődjön az őt érintő problémákkal, ezzel párhuzamosan a vele kapcsolatosan állított sztereotípiák is lebomlani látszanak. Ezáltal lehetséges a két világ közötti falak lebontása is – vélekedik Liebling.³³

A kapcsolatok milyenségének jellege a kint és bent dichotómiájában vizsgálható: az idő előrehaladtával finomodik egyrészt a dolgozókkal ápolt kapcsolat. A „kinti” kapcsolatok alakulása kapcsán pedig Richards kutatása arra mutat rá, hogy a több időt bent töltő fogvatartottak átlagosan többet tesznek a kinti kapcsolataik erodálódása ellen, míg a nem olyan régen bent lévők körében ez kevésbé élő jelenség.³⁴ Hasonló eredményre jutott egy közel 20 évvel későbbi kutatás is, amelyben a kutatók arra jöttek rá, hogy az idő múlásával a nagyítéletes fogvatartottak nemcsak aktívabb részeseivé váltak a börtön által ajánlott munkáknak és strukturált időtöltéseknek, de figyelmüket a benti kapcsolatépítés és -fenntartás helyett inkább kinti kapcsolataik ápolására fordították.³⁵

Zamble szerint, a hosszabb büntetést töltő elítéltek között testi és lelki fittség volt megfigyelhető. Mindezeket azonban a kutató az érettséggel hozta összefüggésbe, amit a kisebb ítéletek esetében nem lehetett azonosítani. Felmerül a kérdés, hogy miért játszik hangsúlyosabb szerepet az érés-érettség a nagyítéletesek, mint a rövidítéletesek esetében? Pontosan az ítélet hossza miatt, hiszen míg a rövidítéletesek „látják a végét”, számukra bizonyos tetteknek kisebb súlya van, addig a nagyí-

³¹ Flanagan (1980) i. m.

³² Rasch (1981) i. m.

³³ Alison Liebling: Moral and philosophical problems of long-term imprisonment. *Studies in Christian Ethics*, 27. (2014), 3. 258–269. E helyütt érdemes megjegyezni, hogy Alison Liebling kutatási eredményei ellentétes előjelűek egyéb ismert büntetés-végrehajtási gyakorlattal, hiszen hangsúlyozzák a személyi állomány és a fogvatartottak közötti személyes és emberi kapcsolat fontosságát, amely a büntetés-végrehajtás munka szakmaiságának szavatolása a kutató szerint.

³⁴ Richards (1978) i. m.

³⁵ Edward Zamble: Behavior and adaptation in long-term prison inmates. Descriptive longitudinal results. *Criminal Justice and Behavior*, 19. (1992), 4. 409–425.

téletes fogvatartottak képessé válnak következményekben, hosszú távon gondolkodni. Így azt is lehet mondani, hogy a börtönben szerzett tapasztalatok indirekt módon hozzájárulnak a fogvatartott érésehez³⁶ – amennyiben az érettség alatt azt értjük, hogy látjuk és képesek vagyunk felmérni tetteink és döntéseink következményeit.

Természetesen az érettség szintjében az értelmes programok is jelentős szerepet játszanak, tehát ha a fogvatartott számára megfelelő, legfőképp személyiséget formáló aktivitásokat ajánl, szervez a börtön, az nagyban hozzájárulhat ehhez az érzelmi érettséghez.³⁷ A motiváció-motiváltság szinten tartása is sikeresebb volt a nagyítéletesek, mint a rövidítéletesek esetében, amely többé-kevésbé, nagyjából a harmadik évnél megjósolható hanyatlás kivételével állandónak mondható, és a szabadulás közeledtével szintén erőre kap.³⁸

Az érettség eredménye az impulzív magatartásformák csökkenése, a perspektívába helyezés képessége, a tettek következményeinek felismerése.³⁹ Összességében, a hosszútételes fogvatartott célja nem csupán letölteni az időt, hanem azt az időt konstruktívan eltölteni: oktatási vagy készségfejlesztési programokban részt venni, szabadidős tevékenységeit valamiféle cél felé orientálni.⁴⁰ A hosszútételes fogvatartottra jellemző, hogy életét más fókusz alá helyezi: elzárása egy pontján rájön arra, hogy a bent töltött idő aktuálisan az ő élete, és ebből kell a legtöbbet kihozni. Ez is érettsége egyik fokmérője. Egyébként, a zárka dekorálása is az otthonteremtés/öndefinálás egyik eszköze, amelyre az igény hangsúlyosan jelenik meg a fogvatartottak között, amint az első néhány turbulens év eltelik a börtönben, és „megalakodnak” az aktuális életükkel, életterükkel. Crewe és munkatársainak brit börtönökben készített kutatása is az ítélethez és börtönélethez történő adaptálódást veszi górcső alá: a kezdeti nyugtalanság után – ez lehet akár több év is – a megküzdés és a pszichológiai túlélés egyik fő vagy akár kezdő eleme az itt és most elfogadása, a jelen kiterjesztése, az én újraértelmezése.⁴¹

³⁶ Zamble (1992) i. m.; Hans Toch: „I am not who I used to be then”: Risk assessment and the maturation of long-term prison inmates. *The Prison Journal*, 90. (2010), 1. 4–11.

³⁷ Toch (2010) i. m.

³⁸ William R.T. Palmer: Programming for long-term inmates: A new perspective. *Canadian Journal of Criminology*, 26. (1984), 439–457.; Zamble (1992) i. m.

³⁹ Flanagan (1980) i. m.

⁴⁰ Flanagan (1980) i. m.; Ben Crewe – Susie Hulley – Serena Wright: Swimming with the tide: Adapting to long-term imprisonment. *Justice Quarterly*, 34. (2017), 3. 517–541.; Ez a hosszútételes fogvatartottak csoportjának egészére érthető, de tapasztalataim szerint a tényleges életfogytiglani szabadságvesztést töltők esetében el kell telnie annak az első néhány turbulens évnél ahhoz, hogy önmagukat már keretben értelmezni, és így a börtön által ajánlott programokat értékelni tudják.

⁴¹ Crewe–Hulley–Wright (2017) i. m.

4. Öngyilkosság

E helyütt szükséges röviden beszélni a börtönben elkövetett öngyilkosságokról is. Buda Béla elkülöníti az öngyilkossági kísérleteket a befejezett öngyilkosságoktól, mondván, aki valóban meg akar halni, az sikeres öngyilkossági cselekményt hajt végre.⁴² A börtönben elkövetett öngyilkosságokban is benne rejlik annak a kettősége, hogy valós szuicid hajlamról vagy manipulációról beszélhetünk akkor, amikor az önsértésre való szándékot vizsgáljuk.

Az öngyilkosság az USA-ban a harmadik vezető halálok a börtönökben és fegyházakban Daniel 2006-os tanulmánya szerint, az elmúlt három évtizedben a 18%-os halálozási arány 40%-ra ugrott ebben a halálnemben.⁴³ Hasonló emelkedésről számol be Kerkhof és Bernasco a holland börtönökben előforduló öngyilkosságot illetően. Bár ők arra is kitérnek, hogy a börtönbeli öngyilkosságok nagyjából tükrözik a szabad társadalomban elkövetett öngyilkosságok alakulását, a börtönpopulációra levetítve még mindig tízszer több öngyilkosság történik zárt ajtókon belül, mint kívül.⁴⁴ Ugyanezt támasztja alá Pretiék kutatása, akik az olasz börtönökben vizsgálódva arra jutottak, hogy valós veszélyként van jelen az önsértés a zárt ajtók mögött.⁴⁵ A büntetés-végrehajtási szakember számára a börtönbeli öngyilkosság egy folyamatosan jelen lévő veszély, ezért állandó stresszt jelent a dolgozók számára is. Ezért is különös jelentőségű, hogy a fogvatartottal foglalkozó büntetés-végrehajtási szakemberek el tudják különíteni a manipulátor magatartást a valós veszélyt hordozó helyzetektől.⁴⁶

A kockázati tényezők teljesen hasonlóak a nem börtönben öngyilkosságot elkövetőket veszélyeztetőkhöz: személyes konfliktusok, mentális betegségek, munkanélküliség, szerhasználat jelentkeznek főbb előidéző faktorokként. A választott eszközből „megjósolható” a szándék, Budára is visszautalva. Aki számára az öngyilkosság inkább figyelemfelkeltési kísérlet, az gyakrabban választja az öncsonkítás/önsértés, falcolás módszerét, míg a túladagolás vagy önakasztás rendszerint befejezett öngyilkosságot eredményeznek, ezekben a választásokban benne rejlik a végzetesség szándéka.⁴⁷

Daniel kutatása szerint az öngyilkosságban leginkább veszélyeztetett korosztály a 25–34 évesek, a leginkább veszélyeztetett csoport pedig azokból áll, akiknek nincsenek személyes kapcsolataik, családjuk, munkájuk, értelmes elfoglaltságuk. Azon fogvatartottaknál viszont, akik népszerűbbek, elfogadottabbak társaik körében,

⁴² Buda Béla: *Az öngyilkosság. Orvosi és társadalomtudományi tanulmányok*. Budapest, Animula, 2001.

⁴³ Anasseril E. Daniel: Preventing suicide in prison: A collaborative responsibility of administrative, custodial and clinical staff. *The Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*, 34. (2006), 2. 165–175.

⁴⁴ A. J. Kerkhof – W. Bernasco: Suicidal behavior in jails and prisons in The Netherlands: Incidence, characteristics and prevention. *Suicide and Life-threatening Behaviour*, 20. (1990), 2. 123–137.

⁴⁵ Antonio Preti – Maria T. Cascio: Prison suicides and self-harming behavior in Italy 1990–2002. *Medicine, Science and the Law*, 46. (2006), 2. 127–134.

⁴⁶ Annalisa Frangione et alii: Prevention of Suicide behind Bars: First Italian Results. *Egyptian Journal of Forensic Sciences*, 7. (2017), 28. 1.

⁴⁷ Pl. Daniel (2006) i. m.; Kerkhof–Bernasco (1990) i. m.

a depresszió vagy a reményvesztettség megjelenése szinte elenyésző, így az öngyilkosság aktus megjelenése is.⁴⁸ Ilyen értelemben célként fogalmazódhat meg a fogvatartott számára az, hogy valamilyen módon referenciaszemélyként lépjen elő fogvatartott társai szemében. Ideális esetben ez valamilyen pozitív tulajdonságának köszönhető, például iskolai vagy munkahelyi előmenetelének, felelősségteljes, bizalmi beosztásának, és kevésbé „zsiványságának”.

Kockázatosnak számít a fogvatartott büntetése elkezdésének időszaka (első 24–48 óra) ugyanúgy, mint a szabadlábra helyezés előtti hetek, napok, hiszen ekkor is szorongás, idegesség észlelhető a fogvatartottak viselkedésében.⁴⁹ Topp szerint, ahogy az első néhány hónap „izgalma” és traumája lecseng, és a fogvatartott megkezdzi integrációját a börtönkultúrába, az öngyilkossági szándék is csökkenni látszik.⁵⁰

Szintén veszélyes az, ha a fogvatartott benti ideje alatt veszíti el családtagját, hiszen, ha a temetésen a részvétele nem lehetséges, az jelentősen károsítja a gyász-munka minőségét, növeli annak időtartamát.⁵¹ Arról nem is beszélve, hogy a sírás, a gyászolás nem ritkán számít a gyengeség jelének, amit sokan nem mernek felvállalni a gyászt megelőző elítéltek közül, és ez súlyként nehezedik a vállukra, ezzel párhuzamosan a feldolgozás is elhúzódhat.⁵²

Az ítélet hosszára vonatkozóan Topp kutatásában az elítélt fogvatartottak 66%-ának 18 hónap, vagy annál hosszabb idejű szabadságvesztés-büntetés lett kiszabva ítéletül, és jelentős százalékuk erőszakos bűncselekmény elkövetéséért tölti a büntetését.⁵³ Egy kanadai elítélteket vizsgáló kutatásban pedig az öngyilkosságot elkövetők között egyértelműen a nagyítéletes fogvatartottak vagy az életfogytiglani börtönbüntetést töltők felülreprezentáltsága figyelhető meg.⁵⁴ Fazel metaanalízise alapján is összefüggés észlelhető a kiszabott ítélet hossza és az öngyilkossági szándék kialakulása között.⁵⁵

Liebling szerint önmagában a félelem is előidézője lehet a szuicid gondolatoknak: félelem a kapcsolatok elvesztésétől, a többi fogvatartottól, a bebörtönzéstől, az elkövetett bűncselekmény következményeitől.⁵⁶ Másrészt a „soron kívüli” események, mint egy nemkívánt szállítás, munkahelyi beosztás, fegyelmi, személyes

⁴⁸ Daniel (2006) i. m.

⁴⁹ Daniel (2006) i. m.; de lásd pl. B. J. Malcolm: Today's problems in penology. *New York State Journal of Medicine*, 75. (1975), 10. 1812–1814.; P. Husson – J. D. Butts: *Jail and prison deaths: A five-year state-wide survey in 223 deaths in police custody*. North Carolina, 1972–1976. Popular Government (Spring), 1975.; H. H. A. Cooper: Suicide in prison. The only way out for some. *Chitty's Law Journal*, 24. (1976), 2. 58–64.; E. J. Tracey: Suicide and suicide prevention in New York City prisons. *Probation and Parole*, (1972), 4. 20–29.

⁵⁰ D. O. Topp: Suicide in prison. *The British Journal of Psychiatry*, 134. (1979), 1. 24–27.

⁵¹ Különösen kritikus ez a „legtovább maradó” édesanya elvesztése esetén.

⁵² Daniel (2006) i. m.

⁵³ Topp (1979) i. m.

⁵⁴ B. E. Burtch – R. V. Ericson: *The silent system: An inquiry into prisoners who suicide*. Toronto, Centre of Criminology, University of Toronto, 1979.

⁵⁵ Seena Fazel et alii: Suicide in prisoners: A systematic review of risk factors. *Journal of Clinical Psychiatry*, 69. (2008), 11. 1721–1731.

⁵⁶ Alison Liebling: Suicides in young prisoners: A summary. *Death Studies*, 17. (1993), 5. 381–409.

konfliktusok, de akár a jogi procedúrák holléte is szorongást, idegességet idézhet elő, amelynek a következménye nem kevés esetben lehet az öngyilkossági kísérlet. A hirtelen és nem tervezetten megtörténő szállítás ráadásul azt is előidézhetheti, hogy a fogvatartott elveszíti kapcsolódását a családjával, amely, ha ténylegesen jelen van az életében, a legfontosabb védőhálóznak tekinthető.

„Intézményes oknak” tekinthető és veszélyeztető tényezőnek számít a telített börtön (összehasonlítva a „szellősebben” lakott börtönökkel, a magas populációjú zárt intézetekben elkövetett öngyilkosságok előfordulása tízszer nagyobb), illetve az is, ha az egyént idegen országban börtönzik be, ez különösen igaz akkor, ha EU-tagországban ítélnék el egy nem EU-tagországból érkező bűnelkövetőt.⁵⁷

5. Zárszó – prevenció és képzés

Az itt tárgyalt témával kapcsolatban számos tanulmányt, kutatást lehetne még felsorakoztatni, ezernyi szempontot, értelmezési keretet megvillantani. A rendelkezésre álló hely azonban véges, így csak nagyon röviden térek ki – mintegy zárszóként – a preventív intézkedések és az állomány oktatásának jelentőségére. Ez nem kizárólag a legutóbb taglalt, öngyilkossági hajlamot tekintve fontos, hanem összességében, a börtönártalmak enyhítésére vonatkozóan is. Számos tanulmány hívja fel a figyelmet az állomány képzésének kikerülhetetlen voltára (és itt mind a klinikai, mind a fogvatartói csoportra gondoljunk), az öngyilkossági szándék felfedezése, az előidéző faktorok, nehezítő körülmények, érzelmileg instabil helyzetek detektálása, adott esetben kezelésének megkönnyítése érdekében. A képzésekre azért is van szükség, hogy az állományi tagok képesek legyenek elkülöníteni a manipulatív viselkedést a valós veszélyt hordozó cselekményektől. A jelenség rendszerszintű megfigyelése elengedhetetlen, ahogyan a kommunikáció fontossága, az érzelmi intelligencia és az önismeret erősítése, képzése is.⁵⁸

IRODALOMJEGYZÉK

- Buda Béla: *Az öngyilkosság. Orvosi és társadalomtudományi tanulmányok*. Budapest, Animula, 2001.
- Burtch, B. E. – R. V. Ericson: *The silent system: An inquiry into prisoners who suicide*. Toronto, Centre of Criminology, University of Toronto, 1979.
- Clemmer, Donald: *The Prison Community*. New York, Rinehart and Co., [1940] 1958.
- Cooper, H. H. A.: Suicide in prison. The only way out for some. *Chitty's Law Journal*, 24. (1976), 2. 58–64.
- Crewe, Ben: Power, adaptation and resistance in a late-modern men's prison. *The British Journal of Criminology*, 47. (2007), 256–275. Online: <https://doi.org/10.1093/bjc/azl044>

⁵⁷ Pl. Liebling (2014) i. m.; Preti–Cascio (2006) i. m.

⁵⁸ Pl. Daniel (2006) i. m.; Lindsey M. Hayes: National study of jail suicides: Seven years later. *Psychiatric Quarterly*, 60. (1989), 1. 7–29.; William Hurley: Suicide by prisoners. *The Medical Journal of Australia*, 151. (1989), 4. 188–190.

- Crewe, Ben: Depth, weight, tightness: Revisiting the pains of imprisonment. *Punishment and Society*, 13. (2011), 5. 509–529. Online: <https://doi.org/10.1177/1462474511422172>
- Crewe, Ben – Susie Hulley – Serena Wright: Swimming with the tide: Adapting to long-term imprisonment. *Justice Quarterly*, 34. (2017), 3. 517–541. Online: <https://doi.org/10.1080/07418825.2016.1190394>
- Daniel, Anasseril E.: Preventing suicide in prison: A collaborative responsibility of administrative, custodial and clinical staff. *The Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*, 34. (2006), 2. 165–175.
- Dettbarn, Elisabeth: Effects of long-term incarceration: A statistical comparison of two expert assessments of two experts at the beginning and the end of incarceration. *International Journal of Law and Psychiatry*, 35. (2012), 3. 236–239. Online: <https://doi.org/10.1016/j.ijlp.2012.02.014>
- Fazel, Seena – Julia Cartwright – Arabella Norman-Nott – Keith Hawton: Suicide in prisoners: A systematic review of risk factors. *Journal of Clinical Psychiatry*, 69. (2008), 11. 1721–1731. Online: <https://doi.org/10.4088/jcp.v69n1107>
- Flanagan, Timothy J.: The pains of long-term imprisonment. A comparison of British and American perspectives. *British Journal of Criminology*, 20. (1980), 2. 148–156. Online: <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.bjc.a047154>
- Flanagan, Timothy J.: Dealing with long-term confinement. Adaptive strategies and perspectives among long-term prisoners. *Criminal Justice and Behavior*, 8. (1981), 2. 201–222. Online: <https://doi.org/10.1177/009385488100800206>
- Frangione, Annalisa – Letizia Bracali – Luca Rosi – Maria Mancino – Marisa Meschi – Nicola Nante – Gianmarco Troiano: Prevention of suicide behind bars: First Italian results. *Egyptian Journal of Forensic Sciences*, 7. (2017), 28. 1. Online: <https://doi.org/10.1186/s41935-017-0028-4>
- Gruninger, W.: Criminal maturity, prison roles and normative alienation. *Free Inquiry in Creative Sociology*, 3. (1975), 1. 45–50.
- Hayes, Lindsay M.: National study of jail suicides: Seven years later. *Psychiatric Quarterly*, 60. (1989), 1. 7–29. Online: <https://doi.org/10.1007/bf01064362>
- Heskin, K. J. – F. V. Smith – P. A. Banister – N. Bolton: Psychological correlates of long-term imprisonment. Cognitive variables. *The British Journal of Criminology*, 13. (1973), 4. 312–330. Online: <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.bjc.a046481>
- Hurley, William: Suicide by prisoners. *The Medical Journal of Australia*, 151. (1989), 4. 188–190. Online: <https://doi.org/10.5694/j.1326-5377.1989.tb115987.x>
- Husson, P. – J. D. Butts: *Jail and prison deaths: A five-year state-wide survey in 223 deaths in police custody*. North Carolina, 1972–1976. Popular Government (Spring), 1979.
- Kerkhof, J. – W. Bernasco: Suicidal behavior in jails and prisons in The Netherlands: Incidence, characteristics and prevention. *Suicide and Life-threatening Behaviour*, 20. (1990), 2. 123–137.
- Lapornik, R. – M. Lehofer – M. Moser – G. Pump – S. Egner – C. Posch – G. Hildebrandt – H.G. Zapotoczky: Long-term imprisonment leads to cognitive impairment. *Forensic Science International*, 82. (1996), 2. 121–127. Online: [https://doi.org/10.1016/0379-0738\(96\)01985-8](https://doi.org/10.1016/0379-0738(96)01985-8)
- Leigey, Margaret E. – Michael A. Ryder: The pains of permanent imprisonment: Examining perception of confinement among older life without parole inmates. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 59. (2015), 7. 726–742. Online: <https://doi.org/10.1177/0306624x13517868>
- Liebling, Alison: Suicides in young prisoners: A summary. *Death Studies*, 17. (1993), 5. 381–409. Online: <https://doi.org/10.1080/07481189308253385>
- Liebling, Alison: Moral and philosophical problems of long-term imprisonment. *Studies in Christian Ethics*, 27. (2014), 3. 258–269. Online: <https://doi.org/10.1177/0953946814530219>
- Malcolm, B. J.: Today's problems in penology. *New York State Journal of Medicine*, 75. (1975), 10. 1812–1814.

- Palmer, William R.T.: Programming for long-term inmates: A new perspective. *Canadian Journal of Criminology*, 26. (1984), 4. 439–457. Online: <https://doi.org/10.3138/cjcrim.26.4.439>
- Preti, Antonio – Maria T. Cascio: Prison suicides and self-harming behavior in Italy 1990–2002. *Medicine, Science and the Law*, 46. (2006), 2. 127–134. Online: <https://doi.org/10.1258/rsmmsl.46.2.127>
- Rasch, Wilfried: The effects of indeterminate detention. A study of men sentenced to life imprisonment. *International Journal of Law and Psychiatry*, 4. (1981), 3–4. 417–431. Online: [https://doi.org/10.1016/0160-2527\(81\)90010-8](https://doi.org/10.1016/0160-2527(81)90010-8)
- Richards, Barry: The experience of long-term imprisonment: An exploratory investigation. *The British Journal of Criminology*, 18. (1978), 2. 162–169. Online: <https://doi.org/10.1093/oxford-journals.bjc.a046888>
- Schwartz, Barry: Pre-institutional versus situational influence in a correctional community. *Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science*, 62. (1971), 4. 532–543. Online: <https://doi.org/10.2307/1141708>
- Seeman, Melvin: On the meaning of alienation. *American Sociological Review*, 24. (1959), 6. 783–791. Online: <https://doi.org/10.2307/2088565>
- Sykes, Gresham M.: *The society of the captives. A study of a maximum security prison*. Princeton, Princeton University Press, 2007. Online: <https://doi.org/10.1515/9781400828272>
- Taylor, A. J. W.: Social isolation and imprisonment. *Psychiatry*, 24. (1961), 4. 373–376. Online: <https://doi.org/10.1080/00332747.1961.11023288>
- Toch, Hans: „I am not who I used to be then”: Risk assessment and the maturation of long-term prison inmates. *The Prison Journal*, 90. (2010), 1. 4–11. Online: <https://doi.org/10.1177/0032885509356408>
- Topp, D. O.: Suicide in prison. *The British Journal of Psychiatry*, 134. (1979), 1. 24–27. Online: <https://doi.org/10.1192/bjp.134.1.24>
- Tracey, F. J.: Suicide and suicide prevention in New York City prisons. *Probation and Parole*, (1972), 4. 20–29.
- Vischer, Adolf L.: *Die Stacheldrucht-Krankheit: Beiträge zur Psychologie des Kriegsgefangenen*. Zürich, Rascher & Cie., 1918.
- Zamble, Edward: Behavior and adaptation in long-term prison inmates. Descriptive longitudinal results. *Criminal Justice and Behavior*, 19. (1992), 4. 409–425. Online: <https://doi.org/10.1177/0093854892019004005>

ABSTRACT

Prisonisation, Alienation and the Pains of Imprisonment in Relation to Long-term Imprisonment – As Internationally Seen

Márta FEKETE

Prisonisation is a phrase coined by Donald Clemmer in the 1940s in order to describe the process of acculturation and assimilation which the inmate undergoes the moment they get within the walls of a closed institution. According to Clemmer, every prisoner is affected by the pains of imprisonment to a certain extent; however, the intensity of it always depends on family relations and coping mechanisms, just to list the least. Another very important factor in the prisonisation process is the length of detainment as it certainly makes an individual more vulnerable to alienation. Prisonisation is not only important from the point of view of reintegration but is also an indicator of the quality of life within the prison walls.

FEKETE Márta: Prizonizáció, elidegenedés, börtönártalmak, a hosszú időre elzárt fogvatartottak...

This study is an overview of international studies focusing on the above phenomenon; however, besides the negative effects, it wishes to explore the possible positive impacts of the prison system in the inmates' lives.

Keywords: *prisonisation, alienation, pains of imprisonment, corrections, motivation*